

Катеруша С.О.

УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКІ ВІДНОСИНИ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Сучасна Україна - новонароджена на уламках імперії держава, а залишками напівколоніальної політичної і економічної залежності, яка, за визначенням її Президента, здолавши етап набуття ознак державності, набула лише "контури сучасної, повноцінної й цивілізованої держави" з її, закріпленою в Конституції, політичною та економічною визначеністюⁱ.

Сучасна Франція - держава-метрополія, з тисячерічною історією політично та економічно незалежного розвитку.

Сучасні українсько-французькі відносини - результат багатовікової історії їх розвитку, у витоках якої – династичний шлюб в 1048 році французького короля Генріха I з дочкою київського князя Ярослава Мудрого - Ганною.

Татаро-монгольська навала підірвала політичну і економічну могутність Київської Рус?-України і призвела до зростання ролі Московської землі. Як наслідок, - московська орієнтація східного вектора французької зовнішньої політики.

Лише в XVII столітті, з появою Запорізької Січі та розширенням її впливу на значну частину Лівобережної України, французькі дипломати і політики знову почали виділяти Україну, як потенційний суб'єкт міжнародних відносин. Так, наприклад, в жовтні 1644 року чигиринський сотник Богдан Хмельницький, майбутній гетьман України, провадить у Варшаві переговори з послом Франції графом Де Брежі про умови служби українських козаків французькому королю. Цілком можливою вважається також і поїздка Хмельницького весною 1645 року до Франції для остаточного вирішення цього питанняⁱⁱ. До речі, авторська присвята на книзі П.Шевальє "Історія війни козаків проти Польщі", яка була видана в Парижі в 1663 році, звернена до того ж графа Де Брежіⁱⁱⁱ.

Українсько-московська угода 1654 року і, як наслідок, Руїна Українсько-козацької держави, далеко не відразу привели до згорання активних українсько-французьких контактів. Причина цьому - розуміння Францією окремішності України навіть в умовах московської зверхності. Про це свідчить, наприклад, доповідь французького посланника в Царгороді Фріоля, який, пояснюючи полтавське рішення Мазепи, писав: "Козаки не ? природніми підданими царя, вони тільки піддалися під його протекторат і ніхто не може звинуватити їх за те, що бачачи як знищуються їх свободи, вони повстали"^{iv}.

Гетьман України у вигнанні Пилип Орлик особливі надії покладав саме на зацікавленість Франції в організації антимосковської коаліції. Активну роль в намаганнях сформуванню такої коаліції відіграв і син гетьмана Григорій Орлик, французький граф, маршал Франції, політик і дипломат, член таємної королівської ради^v. Шукав підтримку з боку Франції ідеї відродження української держави і гетьман Кирило Розумовський.

Саме такий розвиток українсько-французьких відносин в XVII-XVIII століттях дозволив Наполеону I планувати створення на лівобережній Україні під протекторатом Франції двох українських держав. Але XIX століття принесло з собою і поразку Наполеона I, і охолодження Франції до ідеї незалежності України. В цілому, політично байдужу позицію Франції в XIX столітті в українському питанні не вдалося змінити ні об'єктивним дослідженням цього питання Проспера Меріме, ні посланню до французького Сенату відомого політика, сенатора К.Делямара, яке пізніше було видане під назвою "15-мільйонний європейський народ, забутий історією"^{vi}.

Лише на початку XX століття, з другим відродженням української держави - проголошенням Української Народної Республіки, знову почали відроджуватись і українсько-французькі відносини. Однак, реалізація ідеї незалежності Української Народної Республіки через участь в Берестейському мирному договорі і, особливо, зближення Української держави гетьмана Скоропадського з Німеччиною, не тільки привели до певного віддалення України від Антанти, а й настільки ускладнили міжнародне становище УНР, що Антанта в цілому, і Франція зокрема, зробили ставку на

відносини з Денікіним та іншими російсько-білогвардійськими лідерами і навіть не допустили УНР до повноправної участі в Паризькій мирній конференції. Такий розвиток подій став однією із причин перемоги більшовизму в Україні, нової поразки ідеї української державності і чергового поділу українських земель, тепер вже між Польщею, Чехословаччиною, Румунією і більшовицькою Росією.

Так і не справдилось на початку ХХ століття пророцтво від 1795 року Гарана де Гульйона, члена французького Конвенту і генерального прокуратора, про те, що "недалекий вже той час, коли разом з кримськими татарами, українські козаки змінять лице Росії, а Україна, пограбована в різні періоди своєї історії, більш не буде відчувати стид"^{vii}.

Мав прийти 1991 рік, коли Актом проголошення незалежності від 24 серпня, підтвердженням 1 грудня всенародним голосуванням, почався новий етап національного відродження України. Втретє, після Київської Русі-України почала формуватися українська державність, а з нею і зовнішньополітичні відносини, в тому числі з Францією. Ось коли, через 200 років, справдилося пророцтво Гарана де Гульйона і відродилась Україна.

Українсько-французькі відносини стали одним із пріоритетних напрямків зовнішньої політики незалежної України. Підтвердження цьому - паризька зустріч 3 жовтня 1991 року Голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука з Президентом Французької Республіки Франсуа Міттераном.

Хоча тільки після ратифікації 8 грудня 1991 року Угоди Білорусії, Росії і України про Співдружність Незалежних Держав із припиненням де-факто існування СРСР, як суб'єкта міжнародного права, Франція, та й світова спільнота в цілому, почали сприймати суверенну і незалежну Україну як діючий суб'єкт міжнародного права, як геополітичну реальність. 21 грудня 1991 року Франція визнала Україну, а 24 січня 1992 року між Україною і Францією були встановлені дипломатичні відносини в повному обсязі.

Договір про взаємодопомогу та співробітництво між Україною та Французькою Республікою, підписаний в Парижі 16 червня 1992 року, Декларація Франції від 5 грудня 1994 року про гарантії безпеки України відіграли значну роль в розвитку сучасних українсько-французьких відносин, в посиленні міжнародних позицій і авторитету України.

Але, разом з тим, як констатувалось в довідці МЗС України, "уряд Франції занадто повільно усвідомлює необхідність відмежування відносин з Україною від контексту французько-російських відносин"^{viii}. На це вказує і відсутність Державного візиту французького Президента до України, який вочевидь послідує тільки після Державного візиту в Україну його російського колеги, і факт чотирирічної затримки з ратифікацією французькою стороною Договору про взаємодопомогу і співробітництво.

В цілому ж, якщо розглядати перспективи українсько-французьких відносин, то зростаюче геополітичне та економічне значення України помножене на зовнішньополітичні успіхи України та ступінь надійності українського ринку для іноземного інвестора, змусять також і французькі політичні та ділові кола активізувати свої зусилля по забезпеченню французьких національних інтересів в Україні на основі укріплення та розвитку різнобічних французько-українських відносин.

Час адекватності геополітичній реальності назви виданої в Парижі в 1991 році книги Бенуа-Мешена "Україна: європейська примара" минув остаточно і безповоротно: Україна обрала шлях національно-державного відродження і з нього вже не зверне. Час, коли Україна була для Франції "європейською примарою" канув у Лету.

ⁱ Кучма Л.Д. Виступ при поданні Річного послання до Верховної Ради України 21 березня 1997 року. //Урядовий кур'єр – № 52-53 – 22 березня 1997 року.

ⁱⁱ Січинський В. Чужинці про Україну. – К.,1992. – С.54.

-
- iii Шеваль? П. Історія війни козаків проти Польщі. – К.,1993. – С.17.
- iv Січинський В. Указ. соч. – С.142.
- v Енциклопедія українознавства. Словникова частина. – Львів,1996. – С.1874-1875.
- vi Січинський В. Указ. соч. – С.219-220.
- vii Там же.
- viii Филипчук Н. Париж - це партнер. Чи буде він назавжди з нами? //Голос України. – 30 січня 1997 року.